

Odnos grandioznog i vulnerabilnog narcizma s velepetorim modelom ličnosti i samopoštovanjem

---

Šimac, Josipa

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:186485>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

JOSIPA ŠIMAC

**ODNOS GRANDIOZNOG I
VULNERABILNOG NARCIZMA S
VELEPETORIM MODELOM LIČNOSTI I
SAMOPOŠTOVANJEM**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

JOSIPA ŠIMAC

**ODNOS GRANDIOZNOG I
VULNERABILNOG NARCIZMA S
VELEPETORIM MODELOM LIČNOSTI I
SAMOPOŠTOVANJEM**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof.dr.sc., Boris Mlačić

Zagreb, 2019.

Odnos grandioznog i vulnerabilnog narcizma s velepetorim modelom ličnosti i samopoštovanjem

Sažetak

Cilj provedenog istraživanja bio je steći dublji uvid u odnos grandioznog i vulnerabilnog narcizma s dimenzijama velepetorog modela ličnosti i generalnim samopoštovanjem. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 314 sudionika mlađe odrasle dobi. Podaci su prikupljeni sa sudionicima iz Hrvatske te se većinom radi o ženama srednje ili više stručne spreme. Inventar patološkog narcizma (PNI) korišten je kao mjera grandioznog i vulnerabilnog narcizma, dok je kao mjera ličnosti korišten hrvatski prijevod bipolarnih markera velepetoroga modela. Kao mjera generalnog samopoštovanja korištena je Rosenbergova skala samopoštovanja (RSES). Podaci su prikupljeni *online* putem, tehnikom snježne grude. Istraživanje je pokazalo potrebu za razlikovanjem grandioznog od vulnerabilnog narcizma zbog nepostojanja povezanosti grandioznog narcizma s generalnim samopoštovanjem, dok je s druge strane, vulnerabilni narcizam značajno povezan s niskim generalnim samopoštovanjem. Potrebu za razlikovanjem dvaju formi narcizma pokazuje i njihov drugačiji odnos sa dimenzijama ličnosti. Grandiozni narcizam povezan je s povišenom ekstraverzijom i intelektom, dok je vulnerabilni narcizam značajno povezan s nižom razinom ekstraverzije, emocionalne stabilnosti i ugodnosti. Kod vulnerabilnog narcizma posebice se ističe ljestvica kontingentnog samopoštovanja koja je, uz izraženu povezanost s nižom razinom generalnog samopoštovanja, jedina ljestvica povezana s nižim rezultatom na svim dimenzijama ličnosti. S druge strane, iako se očekivala povezanost grandioznog narcizma s nižom razinom ugodnosti, jedino ljestvica grandioznog narcizma, koja se odnosi na gajenje grandioznih fantazija, korelira s nižom razinom ugodnosti. Takvi rezultati ukazuju na važnost sagledavanja odnosa među konstruktima na dubljoj razini ne bi li se stekao dublji uvid u problematiku, ali i važnost razlikovanja ne samo razine nego i vrste samopoštovanja kod narcisoidnih osoba.

Ključne riječi: [Grandiozni narcizam, vulnerabilni narcizam, ličnost, samopoštovanje]

The relationship between grandiose and vulnerable narcissism with personality and self-esteem

Abstract

The aim of this study was to gain a deeper understanding of the relationship between grandiose and vulnerable narcissism, Big Five personality model and general self-esteem. The study was conducted on 314 young adults, most of which finished high school level of education or had their bacalurus degree. Participants were from Croatia and mostly female. The pathological narcissism inventory (PNI) was used as a measure of grandiose and vulnerable narcissism, while the personality was measured with Croatian translation of Bipolar markers based on Big Five personality model. Rosenbergs self-esteem scale (RSES) was used as a measure of global self-esteem. Data was collected online by shearing posts on social media and by mail. Results indicate the need to differentiate grandiose from vulnerable narcissism due to the lack of association between grandiose narcissism and general self-esteem, while, on the other hand, vulnerable narcissism is significantly associated with low general self-esteem. The need to distinguish between two forms of narcissism is also demonstrated by their different relationship with the dimensions of personality. Grandiose narcissism is associated with increased extraversion and intellect, while vulnerable narcissism is significantly associated with lower levels of extraversion, emotional stability, and agreeableness. When observing the results on a scale level, vulnerable narcissism scale, contingent self-esteem, is associated with lower level of general self-esteem, and is the only scale associated with lower score on all personality dimensions. On the other hand, although grandiose narcissism was expected to be associated with lower level of agreeableness, only the scale of grandiose narcissism, grandiose fantasies, is associated with a lower level of agreeableness. Such results point to the importance of looking at the relationship between constructs at a deeper level in order to gain more valuable insight into the relationship between constructs. Results implicate that it is important to distinguish, not only the level, but also the type of self-esteem in future research of narcissism.

Keywords: [Grandiose narcissism, Vulnerable narcissism, Personality, Self-esteem]

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Narcizam.....	1
1.1.1. Grandiozni i vulnerabilni narcizam	3
1.1.2. Narcizam i samopoštovanje.....	7
1.1.3. Narcizam i moderna kultura	8
1.1.4. Posljedice narcizma.....	10
2. Cilj istraživanja	12
3. Problemi istraživanja.....	12
4. Hipoteze	12
5. Metoda	14
5.1. Sudionici	14
5.2. Instrumenti.....	14
5.3. Postupak	16
6. Rezultati.....	17
7. Rasprava	21
8. Zaključak.....	26
9. Literatura.....	28

1. Uvod

1.1. Narcizam

Mit o Narcisu, dječaku koji se zaljubio u vlastiti odraz, potječe još iz doba grčke mitologije, no narcizam se kao konstrukt u psihološkoj literaturi uvodi tek krajem 19. stoljeća (Raskin i Terry, 1988). Koncept narcizma je ostavio veliki utjecaj na Sigmunda Freuda koji o njemu piše od 1914. godine, a imenuje ga upravo prema mitološkom liku Narcisu (Crockatt, 2006). Narcizam se nalazi u fokusu Freudovih metapsiholoških i kliničkih razmišljanja u toj mjeri da se Freudovo poučavanje narcizma smatra centralnim za formiranje temelja psihodinamskoga pristupa (Raskin i Terry, 1988). Freud govori o primarnoj narcisoidnoj fazi razvoja, koju smatra normalnom razvojnom fazom svakog djeteta, a odnosi se na ljubav prema samome sebi. Objašnjava se kao projekcija ljubavi koju dijete osjeća prema majci na samo sebe, a potreba za održavanjem zadovoljstva koje iz te ljubavi prema samome sebi proizlazi, odražava se na izbor partnera dalje u životu (Crockatt, 2006). Već je u počecima psihodinamskog pristupa uloga narcizma prepoznata kao iznimno značajna već kroz faze razvoja djeteta, ali i putem posljedica koje ostavlja u daljnjem ophođenju sa seksualnim partnerima (Crockatt, 2006). Veliki je utjecaj psihodinamskog pristupa na razvoj moderne psihologije (Crockatt, 2006), a koncept narcizma sve do danas ostaje jedan od nepresušnih izvora istraživanja (Vogronić i Gojković, 2015).

Kroz daljnji razvoj psihologije kao znanosti, narcizam se počinje intenzivnije proučavati kroz nekoliko pristupa. Najpoznatiji su tradicionalni, kategorijalni, odnosno klinički pristup, te dimenzionalni pristup temeljen na spoznajama iz područja socijalne psihologije i psihologije ličnosti (Vogronić i Gojković, 2015). Glavna razlika između dvaju pristupa je u tome što klinički pristup definira narcizam kao poremećaj ličnosti, odnosno patološko stanje, dok dimenzionalni pristup narcizam određuje kao interpersonalnu osobinu ličnosti (Vogronić i Gojković, 2015). Narcizam se proučava i putem istraživanja temeljenim na kriterijima Dijagnostičkog statističkog priručnika (DSM) (American Psychiatric Association (APA), 1994) koji su povezani s dijagnostičkim oznakama narcisoidnog poremećaja ličnosti (Ronningstam, 2005). Narcizam se proučava i kao kulturalni, odnosno socijalni koncept s obzirom na pronađene razlike u razini narcizma između kultura, ali i zbog rasta razine narcizma kroz generacije općenito (Emmons, 1987; Twenge i Crocker, 2002, Paris, 2014).

U kliničkoj psihologiji se koncept narcizma po prvi put definira u okviru narcisoidnog poremećaja ličnosti u trećem izdanju Dijagnostičkog statističkog priručnika (APA) 1980. godine (Konrath, 2007). Kriteriji za narcisoidni poremećaj ličnosti se nisu u velikoj mjeri promijenili sve do danas te uključuju značajno nefunkcioniranje na osobnoj i socijalnoj razini, ozbiljne patološke osobine kao što je grandioznost, površnost i izraženo traženje pažnje (Miller, Widiger i Campbell, 2010). Za narcisoidan poremećaj ličnosti karakteristični su simptomi kao što su dominacija, osjećaj posebnosti, onipotencije, ali i nesposobnost emocionalnog ulaganja u druge ljude (Miller, Dir, Gentile, Wilson, Pryor i Campbell, 2010). Kliničke teorije narcizma konzistentne su u objašnjavanju različitosti u izražavanju narcisoidne patologije, tako da naglašavaju narcisoidnu grandioznost ili narcisoidnu vulnerabilnost (Cain, Pincus i Ansel, 2008).

U korak s kliničkim pristupom, ubrzo nakon definiranja narcisoidnog poremećaja ličnosti u DSM-u III (APA, 1980), narcisoidna ličnost se počinje istraživati i u području socijalne psihologije i psihologije ličnosti (Cain, Pincus i Ansel, 2008). Narcizam, kao osobina ličnosti, podrazumijeva visoku razinu arogancije, grandioznosti i agresije, kao i potrebu za potvrdom od strane drugih (Pincus, Ansell, Pimentel, Cain, Wright i Levy, 2009). Neke osobe mogu pokazivati elemente narcisoidnosti, odnosno, zadovoljavati nekoliko kriterija narcisoidnog poremećaja ličnosti, kao što su grandioznost, površnosti ili traženje pažnje, ali ne dovoljno da bi im se mogao dijagnosticirati narcisoidni poremećaj ličnosti (Foster, Campbell i Twenge, 2003). Istraživanje provedeno na većinski nekliničkom uzorku naglašava važnost shvaćanja karakteristika patološkog narcizma dimenzionalnim varijablama (Ellison, Levy, Cain, Ansell i Pincus, 2013). Ističe se važnost revizije i proširenja shvaćanja konstrukta patološkog narcizma kako bi bio terapijski korisniji, odnosno, kako bi se mogao na koristan način uključiti u sveobuhvatan dijagnostički sistem poremećaja ličnosti (Ellison i sur., 2013). Dimenzionalni pristup u psihologiji ličnosti, uz izraženi narcizam ne podrazumijeva nužno prisustvo patologije, ali podrazumijeva svakako narcisoidnu strukturu ličnosti (Vogronić i Gojković, 2015). Slično kliničkom pristupu, socijalna psihologija i psihologija ličnosti, proučavajući strukturu narcisoidnih osobina, konzistentno pronalaze dva šira faktora narcizma, odnosno, narcisoidnu grandioznost i narcisoidnu vulnerabilnost (Cain, Pincus i Ansel, 2008).

Unatoč slaganju između kliničkog i osobinskog pristupa, vidljivo je kako većina psihijatrijskih kriterija DSM-a IV kod narcisoidnog poremećaja ličnosti naglašavaju ekspresiju grandioznosti, a manje se odnose na vulnerabilne značajke (Cain, Pincus i Ansel,

2008). Preuska definicija narcisoidnog poremećaja ličnosti u DSM-u IV ne može obuhvatiti klinički fenomen vulnerabilnosti kod narcizma koji se u praksi susreće i također označava kao narcizam (Cain, Pincus i Ansel, 2008.) Temeljni problem određivanja samih kriterija narcisoidnog poremećaja ličnosti onemogućava daljnje istraživanje i potvrdu kliničke slike, odnosno dijagnoze koja bi bila korisna za daljnji tretman (Ellison i sur., 2013). Na tom tragu, Ellison i suradnici (2013) provode istraživanje kojim pronalaze povezanost grandioznog narcizma i smanjene korisnosti tretmana te povezanost grandioznog narcizma s ranim odustajanjem od psihoterapije. Takva povezanost objašnjava se sklonošću dijagnostičara da u praksi procjenjuju pacijente narcisoidnima kada su oni vulnerabilni, rastrojeni i pokazuju simptomatična stanja (Ellison i sur., 2013).

Zbog navedene problematike u određivanju narcisoidnog poremećaja ličnosti, za DSM V (APA, DSM-5 Task Force, 2013) predložen je novi model dijagnostike poremećaja ličnosti koji nije u potpunosti prihvaćen i stoga samo djelomično uključen u najnovije izdanje dijagnostičkog priručnika (Wright, Pincus, Thomas, Hopwood, Markon i Krueger, 2013). Prema tom modelu, u središtu poremećaja ličnosti su neslaganje u funkcioniranju ličnosti i dimenzionalno konceptualizirane patološke osobine ličnosti (Wright i sur., 2013). Makar djelomično uvođenje dimenzionalnog pristupa u kategorijalni pruža plodno tlo za daljnja istraživanja kojima bi se poduprijelo nastojanje da se obuhvati širok i kompleksan konstrukt narcizma (Wright i sur., 2013).

1.1.1. Grandiozni i vulnerabilni narcizam

Prema psihologiji ličnosti, narcizam je osobina koja je prisutna, ne samo u kliničkoj, nego i u generalnoj populaciji u određenoj mjeri gdje ta mjera ne doseže razinu kliničke patologije (Konrath, 2007). Narcizam je često proučavan kao konstrukt koji sadrži i normalnu i patološku dimenziju (Raskin i Hall, 1979; Wink, 1991). Normalna dimenzija se smatra adaptivnom s obzirom na to da se povezuje s povišenim samopoštovanjem (Sedikides, Rudich, Gregg, Kumashiro i Rusbult, 2004) dok se patološki narcizam smatra maladaptivnim (Dickinson i Pincus, 2003; Pincus i sur., 2009). Psiholozi prema tome razlikuju dimenziju grandioznog i dimenziju vulnerabilnog narcizma, odnosno adaptivnu i maladaptivnu dimenziju narcizma (Cain, Pincus i Ansell, 2008; Pincus i sur., 2009; Wink, 1991). Važnost razlikovanja dvaju dimenzija narcizma ističe se i kroz razlike u njihovoj povezanosti s drugim konstruktima uz samopoštovanje kao što su ličnost i socijalni odnosi (Miller, Hoffman, Gaughan, Gentile, Maples i Campbell, 2011). Faktorska analiza najčešće korištenih mjera

narcizma, odnosno Inventara narcisoidne ličnosti (*Narcissistic Personality Inventory, NPI*; Raskin i Terry, 1988), 1988), Inventara patološkog narcizma (*Pathological Narcissism Inventory, PNI*; Pincus i sur. 2009) i Skale hipersenzitivnog narcizma (*Hypersensitive Narcissism Scale, HSNS*; Hendin i Cheek, 1997), jasno ukazuje na dvofaktorsku strukturu narcizma (Miller i sur., 2011). Međusobnom usporedbom navedenih mjera pronađeno je mnogo razlika s obzirom na povezanost svake od njih s osobinama ličnosti, interpersonalnim ponašanjem i psihopatološkim odrednicama (Miller i sur., 2011). Dualna priroda narcizma podržana je i empirijskim dokazima te se u pravilu razlikuju dimenzija grandioznog ili otvorenog narcizma i dimenzija vulnerabilnog ili prikrivenog narcizma (Wink, 1991).

Grandiozni narcizam je ono što se smatra socijalnom konceptualizacijom narcizma generalno (Miller i Campbell, 2008). Narcisoidna grandioznost, nazivana i javna forma narcizma, očituje se u direktnoj ekspresiji egzibicionizma, samovažnosti i preokupaciji dobivanjem pažnje i divljenja od drugih (Wink, 2011). Odnosi se na narcisoidni poremećaj ličnosti onako kako je opisan u DSM-u; grandiozan, arogantan, ljubomorani, iskorištavajući s naglašenim osjećajem prava (Dickinson i Pincus, 2003). Iskorištavajući način ponašanja prisutan kod grandioznog narcizma inače je karakterističan kod tradicionalnog maskulinog ponašanja, kao što je primjerice slučaj s povećanom razinom agresije (Konrath, 2007). Istraživanje temeljeno na procjenama partnera povezuje grandiozni narcizam s otvorenim pokazivanjem želje za moći, manipulativnosti, dramatiziranjem vezanim uz sebe, neovisnosti i raznolikim interesima. Uz grandiozni narcizam partneri povezuju i agresivnost, želju za pokazivanjem pred drugima, egoizam, asertivnost i sebičnost, odnosno orijentiranost prema sebi (Wink, 2011). Ovakva forma narcisoidnosti ponekad čak i impresionira druge budući da se radi o osobama koje su otvorene, samopouzdanje i jake. S druge strane, zbog svoje stalne potrebe za divljenjem od strane drugih, grandiozno narcisoidne osobe ne ostavljaju uvijek pozitivan dojam (Wink, 2011).

Kada potrebe osobe nisu zadovoljene, zna doći do osjećaja srama i bespomoćnosti koji su karakteristični za vulnerabilni narcizam (Dickinson i Pincus, 2003; Pincus i sur., 2009). Vulnerabilni narcizam, kao maladaptivna dimenzija narcizma, više nalikuje kliničkoj konceptualizaciji kakva se najčešće susreće u praksi (Miller i Campbell, 2008). Ističe se preokupacija grandioznim fantazijama, oscilacijama između osjećaja superiornosti i inferiornosti te krhko samopoštovanje (Wink, 2011). Vulnerabilna narcisoidnost, odnosno skrivena forma narcisoidnosti, većinom se odnosi na nesvjestan osjećaj veličine i istovremeno otvoreno pokazivanje niskog samopouzdanja i inicijative, nejasan osjećaj depresije i odsustvo

poleta za radom što je poznato kao narcisoidni manjak (Wink, 2011). Skriveno narcisoidne osobe pojačano su osjetljive, anksiozne, bojažljivo stidljive i nesigurne, ali na iznenađenje promatrača, u direktnoj interakciji pokazuju svoje grandiozne fantazije (Wink, 2011). Vulnerabilni narcizam povezuje se s narcisoidnom hiperosjetljivošću, što potvrđuje istraživanje narcizma provedeno putem procjena partnera koji vulnerabilnom narcizmu pripisuju obrambeni stav i anksioznost, emocionalnost, mijenjanje raspoloženja, ogorčenost i odsutnost (Wink, 2011). Kada se razmatraju objektivne procjene, može se uočiti negativna povezanost narcizma s mjerama socijalnog postavljanja i sigurnosti što sugerira određenu introvertiranost, neugodu u ulozi vođe i nedostatak samopoštovanja u socijalnom okruženju (Wink, 2011). Važno je napomenuti da se za procjene objektivnih promatrača smatra kako upućuju na ličnost osobe budući da upućuju na stabilne i izdržljive dispozicije kao što su introvertiranost i internalizacija, više nego na gubitak samopouzdanja i socijalno povlačenje koje je promjenjivo i ovisi o stanju osobe (Wink, 2011).

Istraživanja usmjerena na proučavanje odnosa osobina ličnosti s narcizmom konstantno pronalaze povezanost grandioznog narcizma s visokom ekstraverzijom i niskom ugodnosti (Miller i sur., 2011; Paulhus i Williams, 2002; Samuel i Widiger, 2008). Miller i suradnici (2011) dodatno povezuju grandiozni narcizam s niskim neuroticizmom, dok se u drugom istraživanju grandiozni narcizam povezuje i s niskom savjesnošću (Miller i sur., 2010). Hendin i Cheek (1997) pronalaze povezanost mjere NPI, koja se smatra pretežito mjerom grandioznog narcizma, samo s visokom ekstraverzijom i otvorenošću. Jedino kod mjere grandioznog narcizma, koja se odnosi na iskorištavanje pronalaze značajnu povezanost s niskom ugodnosti što je rezultat koji se potvrđuje i u kasnijim istraživanjima (Miller i sur., 2011). S druge strane, vulnerabilni narcizam pokazuje značajnu povezanost s niskom razinom ekstraverzije, ugodnosti (Hendin i Cheek, 1997, Miller i sur., 2010, Miller i sur., 2011) i niskom savjesnošću (Miller i sur., 2010). Uz vulnerabilni narcizam se često povezuje visoka razina neuroticizma (Hendin i Cheek, 1997, Miller i sur., 2010, Miller i sur., 2011). Iako nekonzistentno kroz istraživanja, vulnerabilni narcizam pokazuje povezanost i s niskom otvorenošću prema iskustvu (Hendin i Cheek, 1997). Dvije dimenzije narcizma se konzistentno razlikuju u korelacijama s ekstraverzijom i neuroticizmom koje variraju od malih do srednjih vrijednosti (Miller i sur., 2011). Zbog niske korelacije obiju dimenzija narcizma s ugodnošću, moguće je uočiti kako dvije dimenzije narcizma dijele tendenciju interakcije s drugima na hladan, neprijateljski i napadajući način (Samuel i Widiger, 2008). Ukoliko se povezanost promatra na razini faceta unutar domene ugodnosti, vidljive su razlike

u korelacijama s vulnerabilnim i grandioznim narcizmom (Miller i sur., 2010). Vulnerabilni narcizam najviše korelira s facetom povjerenja, a najmanju korelaciju dijeli s facetom skromnosti. Suprotno tome, grandiozni narcizam ima najveću korelaciju sa skromnošću, a najmanju s povjerenjem (Miller i sur., 2010). Te razlike navode na to da je za razumijevanje razlika među dvjema dimenzijama narcizma potrebno promatrati osobine ličnosti na nižoj razini od velikih domena. Iako se pojedinci visoko na obje dimenzije narcizma ponašaju napadajuće, motivacija iza tog ponašanja može biti skroz različita. Primjerice, kod vulnerabilnih narcisa takvo ponašanje može biti produkt pripisivanja neprijateljskih osobina drugima u interpersonalnom odnosu, a kod grandioznih narcisa se može raditi isključivo o načinu samopredstavljanja (Miller i sur., 2010). Dosadašnja istraživanja ne pronalaze značajnu korelaciju između vulnerabilnog i grandioznog narcizma međusobno (Miller i Campbell, 2008; Pincus i sur., 2009; Sedikides i sur., 2004).

Jakšić, Milas, Ivezić, Wertag, Jokić-Begić i Pincus (2014) istraživali su odnos osobina ličnosti i dimenzija narcizma na uzorku mladih Hrvata. Pokazalo se kako je emocionalna stabilnost negativno povezana s cjelokupnim rezultatom na Inventaru patološkog narcizma, ali i s obje dimenzije narcizma. Međutim, kod vulnerabilnog narcizma ta je povezanost značajno veća (Jakšić i sur., 2014). Subskala grandioznosti, koja se odnosi na iskorištavanje, jedina je koja pokazuje povezanost s visokom emocionalnom stabilnošću, te značajnu povezanost s niskom razinom depresije, anksioznosti i stresa (Jakšić i sur., 2014). Može se reći kako je visoka emocionalna stabilnost kod grandioznosti u skladu s istraživanjima koja grandioznost povezuju s pozitivnim samopoštovanjem (Pincus i sur., 2009), no neka istraživanja ne pronalaze značajne povezanosti grandioznog narcizma s konstruktima kao što su neuroticizam ili emocionalna labilnost (Wright i sur., 2013).

Narcisoidni prototip postavljen od strane objektivnih promatrača, ipak ne razlikuje u tolikoj mjeri dvije dimenzije narcizma budući da je prototip u korelaciji s obilježjima obje dimenzije narcizma. Iznimka je korelacija isključivo grandioznog narcizma s kriterijima DSM-a koji se odnose na pokazivanje divljenja prema samome sebi, grandioznosti i osjećaja predodređenog prava (Wink, 2011). Prema procjenama partnera, grandiozni i vulnerabilni narcizam dijele određene interpersonalne karakteristike. Objе dimenzije narcizma postižu visok rezultat na šefovanju i stidljivosti, aroganciji, netoleranciji i oholosti (Wink, 2011). Slično tome, smanjena kontrola impulsa kod vulnerabilnog i grandioznog narcizma upućuje na pobudljivost, želju za uzbuđenjem, nisku kontrolu agresije i erotskih impulsa, inzistiranje na izražavanju sebe i samougađanju. Visok rezultat na obje dimenzije narcizma dijeli ključne

narcisoidne karakteristike kao što su taština i arogancija, i tendencija da zadovolje vlastite potrebe i zanemare druge (Wink, 2011). Ekspresija navedenog stila ponašanja ne ovisi o individualnom interpersonalnom stilu pojedinca nego se veže na nadređeni konstrukt narcizma (Wink, 1991). Pojedinci visoko na vulnerabilnoj, odnosno grandioznoj dimenziji narcizma u interakciji s drugima pokazuju slične karakteristike (Miller i sur., 2011). Njihov interpersonalni stil karakterizira se kao napadajući i neugodan (Miller i Campbell, 2008). Međutim, razlike između dvije dimenzije narcizma s obzirom na njihov odnos s domenama ličnosti nisu se pokazale konzistentnima pregledom empirijske i teorijske literature (Miller, Widiger i Campbell, 2010). Razlika koja se je pokazala konzistentnom je razlika u globalnom samopoštovanju između grandioznog i vulnerabilnog narcizma (Jakšić i sur., 2014).

1.1.2. Narcizam i samopoštovanje

Univerzalno je prisutna spremnost kod ljudi da na bilo koji način zaštite svoj ego, odnosno očuvaju samopoštovanje (Leary i Baumeister, 2000). Samopoštovanje se definira kao pozitivan ili negativan stav prema sebi (Rosenberg, 1965). Važan je motivator ponašanja, kognitivnih i afektivnih reakcija te se mnogo psiholoških problema može pripisati nezadovoljenoj potrebi za samopoštovanjem (Leary i Baumeister, 2000). Samopoštovanje je svojevrсни internalni psihološki monitor nečega što je veoma važno ljudima, a to je socijalna pripadnost. Zdravlje, sreća, uspjeh i preživljavanje snažno ovise o održavanju socijalnih veza i zbog toga je od vitalne važnosti biti poželjan partner ili poželjan član grupe (Leary i Baumeister, 2000). Iz toga proizlazi zanimljivo tumačenje samopoštovanja kao subjektivne procjene o tome kako se osoba nosi u odnosu na to da bude vrijedan, nezamjenjiv, tražen član grupa ili odnosa kojima pripada ili želi pripadati (Leary i Baumeister, 2000).

Campbell, Rudich i Sedikides (2002) navode postojanje bitnih razlika između visokog samopoštovanja i narcisoidnosti koji se ponekad znaju izjednačavati kao da se radi o istom konstrukt. Osobe s visoko izraženim narcizmom ujedno imaju i tendenciju da postižu visoke rezultate na dimenzijama ličnosti kao što su ekstraverzija, otvorenost, inteligencija, samopouzdanje, dok istovremeno postižu niske vrijednosti na varijablama moralističkog karaktera kao što su savijenost, ljubaznost i moralnost. S druge strane, osobe koje imaju visoko izraženo samopoštovanje, postižu visoke rezultate i na varijablama egocentričnog, ali i na varijablama moralističkog karaktera (Campbell, Rudich i Sedikides, 2002).

Ukoliko se proučava odnos samopoštovanja i narcizma, jasna je povezanost narcizma i visokog samopoštovanja (Emmons, 1987). Ako se uzme u obzir sam početak proučavanja

odnosa narcizma i samopoštovanja, ono kreće već u klasičnim radovima psihodinamskog pristupa (Crockatt, 2006). Popularne interpretacije ovih djela tumače glavne zamisli klasičnih autora modelom maske. Model govori o tome kako je grandioznost kod narcisoidne ličnosti površina, odnosno maska, ispod koje se nalazi jaki osjećaj inferiornosti (Crockatt, 2006). Jedno od mogućih objašnjenja je da samopoštovanje kod narcisoidnih osoba nije bazirano na realističnom, nekontingentnom samopoštovanju, već na površnom, odnosno, kontingentnom samopoštovanju koje u velikoj mjeri zavisi od eksternih izvora potvrđivanja (Vogronić i Gojković, 2015).

Iako se općepoznato poimanje narcizma povezuje s visokim samopoštovanjem (Emmons, 1987), zbog opetovanih kontradiktornosti u rezultatima istraživanja u visini samopoštovanja narcisoidnih osoba (Wink, 1991), dodatno se pokazala potreba za razdiobom konstrukta narcizma. Isti razlog za razdiobu konstrukta narcizma mogao se naslutiti već i u DSM-u III gdje se navodi kontradiktornost samopoštovanja kod narcisoidnih osoba kao jedan od kriterija narcisoidnog poremećaja ličnosti (Wink, 1991). Današnji istraživači kontradiktornost samopoštovanja kod narcisoidne ličnosti objašnjavaju dvjema spomenutim dimenzijama u podlozi narcizma, vulnerabilnim i grandioznim narcizmom (Wink, 1991; Rohmann, Neumann, Herner i Bierhoff, 2012). Istraživanja dodatno potvrđuju dualnu prirodu narcizma budući da grandiozni narcizam korelira s visokim samopoštovanjem, dok vulnerabilni korelira s niskim samopoštovanjem (Rohmann i sur., 2012; Miller i sur., 2011). Grandiozni narcizam obično postiže male do srednje pozitivne korelacije sa samopoštovanjem, dok vulnerabilni narcizam postiže srednje negativne korelacije s generalnim samopoštovanjem (Miller i Campbell, 2008; Pincus i sur., 2009; Sedikides, Rudich, Gregg, Kumashiro i Rusbult, 2004). Kod proučavanja samopoštovanja narcisoidnih osoba, važno je uzeti u obzir kulturalnu pozadinu budući da se razina samopoštovanja mijenja s obzirom na razinu individualizma kulture u kojoj se ono proučava i mjeri (Twenge i Crocker, 2002).

1.1.3. Narcizam i moderna kultura

Narcizam se može proučavati i kao kulturalni i socijalni koncept (Emmons, 1987). Globalizacijom se širi kultura individualizma, a istraživanja bilježe kako moderna kultura konstantno povećava i razinu narcizma (Emmons, 1987). Nalazi istraživanja idu u prilog tome kako je razina narcizma zabilježena prije trideset godina značajno manja nego razina narcizma danas (Paris, 2014). Vidljiva je viša razina samopoštovanja i viša aspiracija u karijeri kod tinejdžera i srednjoškolaca danas nego što su to pokazivali članovi te dobne skupine unazad nekoliko desetljeća (Twenge, Miller i Campbell, 2014). Rezultati se

objašnjavaju takozvanom epidemijom moderne kulture, odnosno, ekspresivnim individualizmom koji potiče osobu da naglašava svoje emocije i da izražava sebe i svoj stav (Paris, 2014). Dodatno, neki istraživači pretpostavljaju kako povećanje narcizma može biti uzrokovano ego napuhujućim porukama koje djeca današnjice dobivaju od svojih roditelja, učitelja i medija (Konrath, 2007). Također je moguće da promjene u društvu koje su došle zajedno s generalno boljim ekonomskim uvjetima u društvu i izolirajućim modernim tehnologijama, utječu na to da ima sve više osoba punih sebe s osjećajem da im nešto već unaprijed pripada (Konrath, 2007).

Istraživanje o učestalosti narcisoidnog poremećaja ličnosti ukazuje na to da 1,2% žena i 0,7% muškaraca zadovoljava kriterije narcisoidnog poremećaja ličnosti što je poprilično velik postotak za poremećaj ličnosti (Paris, 2014). Vidljivo je kako veći postotak žena pati od narcisoidnog poremećaja ličnosti pa je stoga i razlika među spolovima u narcizmu u interesu istraživača. Istraživanja kažu kako muškarci generalno postižu više rezultate na mjerama narcizma nego žene (Foster, Campbell i Twenge, 2003; Grijalva i Harms, 2014; Paulhus i Williams, 2002). Jedno objašnjenje toga trenda je da NPI (*Narcissistic Personality Inventory*, Raskin i Hall, 1979) skala često upotrebljavana u istraživanjima kao mjera narcizma, sadrži ponajviše maskulino stereotipne čestice (Corry, Merritt, Mrug i Pamp, 2008). Također, zanimljivo je da se razlike među spolovima pojavljuju prilikom mjerenja grandiozne dimenzije narcizma kada se koristi NPI kao mjera (Raskin i Hall, 1979), ali ne kod manje proučavanog vulnerabilnog narcizma (Grijalva i Harms, 2014; Pincus i sur., 2009). Nadalje, istraživanja ukazuju na to da muškarci imaju veću razinu narcizma nego žene budući da muškarci konceptualiziraju self neovisno, dok su žene više međuovisne (Cross i Madson, 1997). Stoga je moguće da su razlike u narcizmu između dvaju spolova u biti razlika u konceptualizaciji selfa, odnosno toga da su muškarci više individualisti i zbog toga veći narcisi (Cross i Madson, 1997).

Kulture koje naglašavaju individualizam, neovisnost i isticanje iz gomile će vjerojatnije imati više narcisoidnih članova (Diener i Diener, 2009). U usporedbi regija svijeta, SAD se ističe kao regija s većom razinom narcizma nego Azija ili Srednji istok. Taj rezultat konzistentan je s razinom individualizma koji je prisutan kod tih regija (Diener i Diener, 2009). SAD se generalno smatra jednom od najindividualnijih nacija, dok su Azija i srednji istok relativno nisko na razini individualizma tako da rezultati vezani uz razinu narcizma u tim državama nisu iznenađujući. Zaključno, pronađeno je kako visoka razina individualizma povezana s visokom razinom narcizma (Diener i Diener, 2009). Jakšić i

suradnici (2014) pretpostavljaju kako je razlog nekonzistentnosti nalaza istraživanja provedenog sa mladima u Hrvatskoj s nalazima dobivenim u drugim kulturama, povezanost sklonosti iskorištavanju s više adaptivnim osobinama i mentalnim stanjima među mladima u Hrvatskoj. Odnosno, navode da su te povezanosti, uzimajući u obzir geokulturološki položaj Hrvatske, manje simptomatične za narcisoidni poremećaj ličnosti. Podrška tom objašnjenju može se naći u “*person-culture fit*” hipotezi (Mulder 2012) vezanoj uz patološki narcizam koja upozorava na to da se na drugačiji način dijagnosticira narcisoidni poremećaj ličnosti u Kini, a drugačije u zapadnim državama (Chen i sur., 2009).

1.1.4. Posljedice narcizma

Narcisoidni interpersonalni stil sa sobom nosi i određene posljedice. Jedna od posljedica je i agresija (Miller, Widiger i Campbell, 2010). Narcizam je povezan s raznim agresivnim odgovorima na kritiku i ostalim prijetnjama samopoštovanju, od prijezira do svadljivosti, ljutitosti i više ili manje kontroliranog agresivnog ponašanja (Ronningstam, 2005). Narcisi su skloni agresivnom odgovoru bilo da se radi o provokativnoj ili neprovokativnoj interakciji, ukoliko je sami smatraju kao prijetnju egu (Miller, Widiger i Campbell, 2010). Još jedna od karakteristika je potreba za samouljepšavanjem, ali i razne druge kognitivne distorzije koje su karakteristične kako za kliničke, tako i za konceptualizacije narcizma kao dimenzije ličnosti (Campbell, Reeder, Sedikides i Elliot, 2000). Primjerice Greenwald (1980) uz narcizam navodi fenomen samopotvrđujuće pristranosti, koji se odnosi na sklonost osobe da preuzme zasluge za dobar rezultat, a negira odgovornost za onaj koji je loš. Uz samopotvrđujuću pristranost, egocentrizam i konzervativizam također karakteriziraju kognitivne procese narcisoidnih osoba (Greenwald, 1980). Za narcizam je karakterističan *bolji od prosjeka efekt*, odnosno vjerovanje da je osoba bolja od prosječne osobe, primjerice da je inteligentnija ili fizički privlačnija. Kod narcisa, *bolji od prosjeka efekt*, najviše je vidljiv na mjerama inteligencije i asertivnosti (Campbell, Rudich i Sedikides, 2002).

Ono gdje se najviše vidi posljedica narcizma su već spomenuti interpersonalni odnosi. Vjerojatno će narcisoidna osoba ostaviti dobar prvi dojam, biti otvorena, šarmantna i doimati se uzbudljivom što su redom karakteristike koje drugi smatraju privlačnima (Oltmann i Turkheimer, 2009). Ako se proučavaju dublji interpersonalni odnosi kao što je primjerice romantična veza s narcisoidnom osobom, istraživanja ukazuju na negativan utjecaj narcisoidnosti u takvom odnosu. Moguće zato što je narcizam povezan s nevjernošću i visokom razinom nerestriktivne socioseksualnosti (Campbell, Rudich i Sedikides, 2002). Iako su u početku odnosa šarmantni i uzbudljivi, kasnije neizbježno dolazi do konflikata i

problema (Oltmann i Turkheimer, 2009). Teško se rješavaju takvi problemi u odnosu budući da narcisi imaju značajan deficit u uvidu u vlastitu ličnost (Miller, Widiger i Campbell, 2010). Isto tako, klinički pogled na narcizam naglašava izraženu povezanost narcisoidnog poremećaja ličnosti s uzrokovanjem boli, nevolje i jada kod značajnih drugih s kojima dolaze u interakciju. Točnije, povezano je s ponižavajućim, osvetničkim i nametljivim interpersonalnim ponašanjem kod kliničkih pacijenata (Ogrodniczuk, Piper, Joyce, Steinberg i Duggal, 2009). Nadalje, i neka se eksternalizirana ponašanja kao što su patološko kockanje, zloupotreba alkohola, kompulzivno trošenje i antisocijalno ponašanje također povezuju s narcizmom (Miller i sur., 2010). Od internalnih problema vezanih uz narcizam, i generalni i vulnerabilni narcizam vežu se uz depresiju i anksioznost (Miller i sur., 2010, Jakšić i sur., 2014), čak i uz paniku, psihozu te poremećaje spavanja (Ellison i sur., 2013). Interakcija grandioznosti i vulnerabilnosti kod narcisoidnih osoba povezuje se sa suicidalnošću i samoozljeđujućim ponašanjem (Ellison i sur., 2013).

Dakle, najistaknutija posljedica narcizma je teško ostvarivanje emocionalnog odnosa s drugim ljudima (Marić, 2005). Možda laički najjasniju sliku, narcisoidne osobe generalno, daje Marić (2005) koji kaže kako narcisoidna osoba prvenstveno vjeruje da je specijalna i jedinstvena te je za nju karakteristično da očekuje određene privilegije bez recipročnih ustupaka. Takve osobe opisuje kao arogantne i spremne na iskorištavanje drugih osoba kako bi zadovoljile vlastite potrebe. Navodi kako narcisoidne osobe na kritiku često reagiraju raznim nekonstruktivnim reakcijama obojenim hladnoćom, indiferentnošću, osjećanjem srdžbe, inferiornosti, stida ili poniznosti (Marić, 2005). Prema Mariću (2005), narcisoidna ličnost stalno traži pažnju, pohvalu, divljenje te je naročito zaokupljena utiskom koji je ostavila na okolinu, iza čega se često krije nisko samopoštovanje. Ovakav spoj vulnerabilnih i grandioznih karakteristika odgovara narcisoidnom prototipu dobivenom istraživanjem koje se temelji na procjeni objektivnih promatrača (Wink, 1991).

Upravo su sve manje i veće razlike u konceptualizaciji konstrukta narcizma kroz različite pristupe dovele su do raznih mjera procjena koje su se primjenjivale i time se prouzročila još veća kompleksnost već složenog konstrukta (Emmons, 1987). Da bi pojam narcisoidnog poremećaja ličnosti bio održiv, važno je ustanoviti taksonomiju koja može dovoljno obuhvatiti značajnu heterogenost konceptualizacije i procjene narcisoidnog poremećaja ličnosti. Više studija je dokumentiralo postojanje dvaju ili više tipova narcizma, na koje se tipično referira kao na grandiozni nasuprot vulnerabilnog narcizma (Dickinson i Pincus, 2003; Miller i Campbell, 2008; Wink, 1991).

Zbog svega navedenog, bilo bi zanimljivo ispitati razinu narcizma te odnos sa samopoštovanjem i ličnošću na uzorku sudionika iz Hrvatske, kao države koja se nalazi na granici između individualističkog i kolektivističkog društva (Tomić-Koludrović i Petrić, 2007). Također, stjecanje dubljeg uvida u osobine ličnosti grandioznih i vulnerabilnih narcisa, zajedno s njihovom razinom generalnog poštovanja, omogućilo bi bolje razumijevanje problema narcizma koji postaje sve šira pojava u današnjem društvu. Utjecaj na interpersonalne odnose, odnosno neugodan socijalni stil čini narcisoidne osobe nepoželjnim prijateljima, partnerima, društvom općenito (Oltmann i Turkheimer, 2009). Bolje razumijevanje osnovnih konstrukata u pozadini takvog ponašanja može omogućiti veće razumijevanje u sklopu dijagnosticiranja narcisoidnog poremećaja ličnosti, lakšu intervenciju u psihološkom savjetovanju, ali i u svakodnevnim odnosima i interakciji s grandioznim i vulnerabilnim narcisima.

2. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je stjecanje jasnijeg uvida u odnos grandioznog i vulnerabilnog narcizma s domenama velepetorog modela ličnosti i generalnim samopoštovanjem na uzorku u Hrvatskoj.

3. Problemi istraživanja

Problem 1. Ispitati povezanost grandioznog i vulnerabilnog narcizma s generalnim samopoštovanjem.

Problem 2. Ispitati povezanost grandioznog narcizma s dimenzijama velepetorog modela ličnosti.

Problem 3. Ispitati povezanost vulnerabilnog narcizma s dimenzijama velepetorog modela ličnosti.

4. Hipoteze

Dosadašnja literatura ukazuje na značajne razlike u odnosu grandioznog i vulnerabilnog narcizma sa samopoštovanjem (Wink, 1991; Rohmann i sur., 2012) S obzirom na to da grandiozni narcizam obično postiže od niskih do srednje pozitivnih korelacija sa

samopoštovanjem, a vulnerabilni narcizam srednje negativne korelacije (Miller i Campbell, 2008; Pincus i sur., 2009; Sedikides i sur., 2004), očekuje se kako će i u provedenom istraživanju grandiozni narcizam biti povezan s visokim samopoštovanjem, a vulnerabilni narcizam s niskim samopoštovanjem.

Uz razliku u razini samopoštovanja između dviju dimenzija narcizma, pretpostavlja se da će se grandiozni i vulnerabilni narcizam razlikovati i u odnosu s osobinama ličnosti. Zbog nekonzistentnosti u dosadašnjoj literaturi, više je mogućih pretpostavki no, uzevši u obzir rezultate koji su se pokazali konzistentnima, očekuje se kako će grandiozni narcizam korelirati pozitivno s ekstraverzijom, a negativno s domenom ugodnosti i neuroticizmom (Miller, Hoffman, Gaughan, Gentile, Maples i Campbell, 2011; Paulhus i Williams, 2002; Samuel i Widiger, 2008). S druge strane, budući da vulnerabilni narcizam pokazuje primarnu pozitivnu povezanost s neuroticizmom te negativnu s ekstraverzijom i ugodnosti u prijašnjim istraživanjima (Hendin i Cheek, 1997, Miller i sur., 2010), očekuje se potvrda navedenih nalaza. Budući da je slično istraživanje provedeno upravo na području Hrvatske (Jakšić i sur., 2014), pretpostavlja se da će rezultati provedenog istraživanja biti sličniji tim nalazima nego onim provedenim na nekoj drugoj kulturi. Stoga se očekuje kako će i emocionalna stabilnost biti negativno povezana s cjelokupnim rezultatom na mjeri narcizma no da će ta povezanost biti izraženija kod vulnerabilnog narcizma nego grandioznog (Jakšić i sur., 2014). Očekuje se da će na razini ljestvica jedino subskala grandioznog narcizma, koja se odnosi na iskorištavanje (PNI, Pincus i sur., 2009), pozitivno korelirati s emocionalnom stabilnošću budući da je takav odnos dobiven na istraživanju provedenom na području Hrvatske (Jakšić i sur., 2014), iako u istraživanju provedenom u Americi, Miller i suradnici (2011) ne pronalaze značajnu povezanost subskale iskorištavanja s neuroticizmom.

U konačnici, očekuje se podrška „*person-culture fit*“ hipotezi (Mulder, 2012) vezanoj uz patološki narcizam koja se odnosi na to da se na drugačiji način dijagnosticira narcisoidni poremećaj ličnosti u Kini, a drugačije u zapadnim državama (Chen i sur., 2009). Iako mjerni instrumenti korišteni u ovom istraživanju nisu dijagnostičku instrumenti, očekuje se svojevrsna podrška „*person-culture fit*“ hipotezi. Podrška se očekuje u smislu da će se rezultati u određenoj mjeri razlikovati od rezultata studija provedenih na uzorku zapadnih zemalja koje su izraženo individualističke kulture. Razlike bi se mogle očekivati budući da se Hrvatska smatra zemljom koja je u određenoj mjeri još u prijelazu prema liberalnom kapitalizmu (Tomić-Koludrović i Petrić, 2007). Razlog tome su kolektivističke vrijednosti

koje se u Hrvatskoj i dalje naglašavaju, dok s druge strane zbog sve veće globalizacije rastu i individualističke vrijednosti (Tomić-Koludrović i Petrić, 2007).

5. Metoda

5.1.Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 314 sudionika od čega je 248 žena (79%) te 66 muškaraca (21%) u dobi od 18 do 40 godina. Aritmetička sredina dobi bila je 24.36 uz standardnu devijaciju od 5.00. Istraživanje je provedeno na uzorku sudionika iz Hrvatske. Obrazovna razina većine sudionika je srednja stručna sprema (40.8%), potom viša (35.7%) te visoka stručna sprema (23.6%). Sudionici su prikupljeni putem interneta tehnikom snježne grude.

5.2.Instrumenti

Inventar patološkog narcizma (*Pathological Narcissism Inventory, PNI*; Pincus i sur., 2009) multidimenzionalna je mjera patološkog narcizma. Korištena je standardizirana verzija instrumenta prevedena na hrvatski jezik (Jakšić i sur., 2014). Inventar se sastoji od ukupno 52 čestice na koje su sudionici odgovarali na Likertovoj skali od 6 stupnjeva, u kojoj 0 označava „Nimalo se ne odnosi na mene“, a 5 „U potpunosti se odnosi na mene“ (Jakšić i sur., 2014). Primjer čestice je „Često maštam o tome da mi se dive i poštuju me.“

PNI mjeri sedam različitih subskala patološkog narcizma od čega su tri značajke grandioznog, a četiri vulnerabilnog narcizma. Subskale koje zajedno daju mjeru grandioznog narcizma su Grandiozne fantazije (*Grandiose Fantasy; GF*, $\alpha=.84$), Samožrtvovajuće samouzdanje (*Self-Sacrificing Self-Enhancement; SSSE*, $\alpha=.77$) i Iskorištavanje (*Exploitativeness; EXP*, $\alpha=.76$). Subskale koje zajedno daju mjeru vulnerabilnog narcizma su Kontigentno samopoštovanje (*Contingent Self-Esteem; CSE*, $\alpha=.92$), Skrivanje selfa (*Hiding the Self; HS*, $\alpha=.71$), Omalovažavanje (*Devaluing; DEV*, $\alpha=.85$) i Bijes zbog osjećaja polaganja prava na nešto (*Entitlement Rage, ER*, $\alpha=.82$). Zbog različitih duljina skala unutar PNI, kao mjera svake skale koristi se aritmetička sredina zbog mogućnosti međusobne usporedbe. Grandiozni i vulnerabilni narcizam zajedno daju mjeru patološkog narcizma. Cronbach alfa (α) kao mjera internalne pouzdanosti instrumenta, kreće se u rasponu od .71 do .92, sa srednjom vrijednosti od .82 (Jakšić i sur., 2014). Pouzdanost u ovom istraživanju ostaje na istoj razini te se kreće u rasponu od .75 do .92 sa srednjom vrijednosti od .82. Skala vulnerabilnog narcizma ima visoku pouzdanost ($\alpha=.93$, Jakšić i sur., 2014) te se ona, održala zadovoljavajuće visokom i u

ovom istraživanju ($\alpha=.94$). Isto tako, skala grandioznog narcizma, koja inače pokazuje visoku pouzdanost ($\alpha=.83$, Jakšić i sur., 2014) i u ovom istraživanju pokazuje visoku razinu pouzdanosti koja iznosi $\alpha=.85$. Cjelokupni PNI ($\alpha=.93$, Jakšić i sur., 2014) u provedenom također pokazuje visoku razinu pouzdanosti koja iznosi $\alpha=.94$.

PNI je konstruiran da mjeri vulnerabilne karakteristike narcizma koje nisu bile obuhvaćene dotada korištenim mjerama (Cain, Pincus i Ansel, 2008). Mjera narcizma koja prevladava u dosadašnjoj literaturi je Inventar narcisoidne ličnosti koji je proizašao iz kriterija DSM-a III kao mjera samoprocjene narcizma (*Narcissistic Personality Inventory*, NPI, Raskin i Hall, 1979). NPI uspijeva uhvatiti samo grandiozni, adaptivni narcizam, ali ne i vulnerabilni. Postoji određena povezanost između Inventara patološkog narcizma i Inventara narcisoidne ličnosti (Cain, Pincus i Ansel, 2008). Primjerice, PNI korelira pozitivno sa sramom i graničnim poremećajem ličnosti te negativno sa samopoštovanjem. S druge strane, NPI korelira negativno sa sramom i nije povezan s patološkim konstruktima, a sa samopoštovanjem korelira pozitivno (Cain, Pincus i Ansel, 2008). Unatoč razlika, postoje i sličnosti između dva inventara. Obje mjere negativno koreliraju s empatijom te pozitivno s agresijom. PNI je trenutno jedina višefaktorska mjera klinički prepoznatih karakteristika vulnerabilnog narcizma i pozitivno korelira sa Skalom hipersenzitivnog narcizma koja mjeri isključivo vulnerabilni narcizam (Cain, Pincus i Ansel, 2008).

Hrvatski bipolarni markeri velepetoroga modela mjere faktore i facete velepetoroga modela ličnosti. Sadrže 60 bipolarnih parova antonima, odnosno, dvanaest antonima po faktoru velepetoroga modela (Mlačić i Šakić, 2008). Faktora je ukupno pet, a podaci o internoj konzistenciji o primjeni tih markera pri samoprocjenama govore sljedeće: Ekstraverzija ($\alpha=.91$), Ugodnost ($\alpha=.91$) Savjesnost ($\alpha=.93$), Emocionalna stabilnost ($\alpha=.93$), i Intelekt ($\alpha=.91$). (Mlačić i Šakić, 2008). Razina pouzdanosti dobivena na provedenom istraživanju je visoko zadovoljavajuća te se kreće u rasponu od .91 do 93. Svaki faktor mjera je dvanaest parova antonima koji se procjenjuju na skali od 9 stupnjeva procjene, u kojoj 1 označava "vrlo" za negativni pol dimenzije, a 9 "vrlo" za pozitivni pol dimenzije dok 5 označava sredinu skale procjene ("nijedno"). Primjer para antonima je „Siguran-Nesiguran“ ili „Sebičan-Nesebičan“. Cronbach alfa u prosjeku iznosi 0,92 (Mlačić i Šakić, 2008).

Rosenbergova skala samopoštovanja (RSES, Rosenberg, 1965) je mjera generalnog samopoštovanja. Skala se sastoji od deset čestica na koje se odgovara na Likertovoj skali od 1 do 5 gdje 1 označava potpuno neslaganje s navedenom tvrdnjom, a 5 označava potpuno slaganje. Primjer čestice je „Osjećam da vrijedim, u najmanju ruku koliko i ostali ljudi.“ ili“

Imam pozitivan stav o sebi.“. Rosenbergova skala samopoštovanja jednofaktorske je strukture (Mlačić, Milas i Kratochvil, 2007).. Raspon rezultata kreće se od 10 do 50 gdje veći rezultat označava više generalno samopoštovanje. Cronbach alfa iznosi .77 (Rosenberg, 1965). Pouzdanost dobivena u ovom istraživanju je također visoka i iznosi $\alpha=.91$.

5.3.Postupak

Istraživanje je provedeno tijekom ožujka i travnja 2019. godine na način da se link koji je vodio na anketu dijelio putem društvenih mreža i mailing lista koje su bile lako dostupne istraživaču, primjerice mail grupe studenata psihologije, Facebook grupe studentskih domova, tematske Facebook grupe kao što je to uređenje interijera i slično. U opisu pored podijeljenog linka na anketu stajala je zamolba da korisnici društvenih mreža i primatelji maila dobiveni link na anketu proslijede svojim prijateljima i poznanicima ne bi li se proširio krug sudionika. Na taj način tehnikom snježne grude prikupljen je dostatan broj sudionika. Budući da se anketa na navedeni način nekontrolirano širila među Internet korisnicima, obuhvatio se raznolik uzorak sudionika. Nadalje, prilikom otvaranja linka, sudionicima se najprije pokazao uvodni tekst u kojemu je pisanim putem objašnjena svrha istraživanja, zajamčena anonimnost podataka te objašnjeno kako će se prikupljeni podaci obrađivati isključivo na grupnoj razini i biti korišteni u znanstvene svrhe. Objašnjeno je kako razina stresa i/ili neugode u ovom istraživanju nije veća od one koju doživljavaju u uobičajenim svakodnevnim situacijama te kako neće biti izloženi nikakvom posebnom riziku. Napomenuto je kako u bilo kojem trenutku mogu odustati od daljnjeg ispunjavanja upitnika. Vrijeme potrebno za rješavanje procijenjeno je na dvadeset minuta. Sudionicima je ponuđena mail adresa na koju se mogu javiti ukoliko imaju bilo kakve pritužbe na provedeni postupak ili su zabrinuti zbog nečega što su doživjeli tijekom istraživanja. Daljnje ispunjavanje upitnika označilo je privolu sudionika za daljnje sudjelovanje u istraživanju. Nakon prikupljanja demografskih podataka o sudionicima kao što su spol, dob i obrazovanje, upitnici su bili ispunjavani sljedećim redoslijedom: Inventar patološkog narcizma (PNI), Hrvatski bipolarni markeri velepetorog modela, Rosenbergova skala samopoštovanja (RSES). Anketa je bila formirana tako da je demografski dio, a zatim i svaki upitnik bio predstavljen na zasebnom anketnom listu. Kada bi sudionici došli do kraja svakog dijela, pritiskom na opciju dalje prelazili bi na sljedeći anketni list. Na svako pitanje je bilo potrebno dati odgovor da bi se omogućio prelazak na sljedeći anketni list te se na taj način osigurala cjelovita popunjenost ankete. Nakon što su sudionici ispunili sve dijelove ankete, na još jednom zasebnom listu stajala je zahvala sudionicima za sudjelovanje u istraživanju.

6. Rezultati

U svrhu razumijevanja odnosa između skala narcizma, dimenzija ličnosti i samopoštovanja, proučavala se povezanost navedenih varijabli vrednovana Pearsonovim koeficijentom korelacije. Uz deskriptivne podatke, provedena je analiza povezanosti grandioznog i vulnerabilnog narcizma sa samopoštovanjem. Zatim je prikazan odnos obiju skala narcizma i dimenzija ličnosti gdje je odnos svake skale narcizma, zajedno sa pripadajućim subskalama, s dimenzijama ličnosti prikazan zasebno. Naknadno je, radi stjecanja dubljeg uvida u odnos skale grandioznog narcizma i dimenzije ugodnosti, provedena analiza povezanosti subskala grandioznog narcizma i faceta ugodnosti.

Tablica 1 Prikazuje deskriptivne podatke varijabli korištenih u ovome istraživanju.

Tablica 1. *Deskriptivna statistika*

	<i>M</i>	<i>SD</i>
Ekstraverzija	70.98	17.27
Ugodnost	84.88	12.44
Savjesnost	82.41	13.77
Emocionalna stabilnost	64.56	16.67
Intelekt	82.82	11.49
Kontingentno samopoštovanje	2.14	1.07
Iskorištavanje	2.43	.92
Samožrtvujuće samouzdanje	2.79	.96
Skrivanje selfa	2.70	.93
Grandiozne fantazije	2.70	1.13
Obezvrjeđivanje	1.89	1.03
Bijes zbog osjećaja prava na što	2.12	.95
Grandiozni narcizam	2.64	.76
Vulnerabilni narcizam	2.21	.81
Patološki narcizam	2.42	.69
Samopoštovanje	37.38	8.34

Napomena: N= 314

Rezultata su formirani kao skalni bodovi iz kojih je vidljivo kako sudionici, što se tiče osobina ličnosti, generalno postižu najviše rezultate na ljestvici ugodnosti ($M=84.88$, $SD=12.44$), a najniže na ljestvici emocionalne stabilnosti ($M= 64.56$, $SD=16.67$). Na dimenziji grandioznog narcizma sudionici u prosjeku postižu vrijednost 2.64 ($SD=.76$) dok na ljestvici vulnerabilnog narcizma prosječna vrijednost iznosi 2.21 ($SD=.81$). Od svih ljestvica patološkog narcizma, najviše rezultate postižu na ljestvici samožrtvujućeg samouzdanja ($M=2.79$, $SD=.96$), dok najniže rezultate postižu na ljestvici obezvrjeđivanja ($M=1.89$, $SD=1.03$). Na skali generalnog samopoštovanja sudionici u prosjeku postižu vrijednost 37.38 uz standardnu devijaciju od 8.34

Uvidom u povezanost između grandioznog i vulnerabilnog narcizma, pokazalo se kako su međusobno u značajno pozitivnoj korelaciji ($r = .54$; $p < .01$), odnosno da je viša razina grandioznog narcizma povezana s višom razinom vulnerabilnog narcizma. S druge strane, i grandiozni i vulnerabilni narcizam značajno koreliraju s višom razinom patološkog narcizma ($r = .87$; $p < .01$; $r = .89$; $p < .01$).

Tablica 2 prikazuje korelacije između grandioznog i vulnerabilnog narcizma i generalnog samopoštovanja.

Tablica 2. Prikaz korelacija između skala grandioznog i vulnerabilnog narcizma i samopoštovanja

	Samopoštovanje	α
Iskorištavanje	.27**	.77
Samožrtvujuće samouzdanje	-.07	.80
Grandiozne fantazije	-.18**	.85
Grandiozni narcizam	-.01	.63
Kontingentno samopoštovanje	-.55**	.92
Skrivanje selfa	-.40**	.75
Obezvrjeđivanje	-.37**	.84
Bijes zbog osjećaja prava na nešto	-.24**	.84
Vulnerabilni narcizam	-.48**	.83
Patološki narcizam	-.29**	.70
α	.91	

Napomena: α = Cronbach's alpha, ** $p < .01$, * $p < .05$.

Iz rezultata je vidljivo kako se grandiozni i vulnerabilni narcizam razlikuju u odnosu na povezanost s generalnim samopoštovanjem. Dok grandiozni narcizam ne pokazuje značajnu povezanost sa samopoštovanjem, rezultati ukazuju na značajnu korelaciju vulnerabilnog narcizma s nižom razinom generalnog samopoštovanja ($r = -.48$; $p < .01$). Ukoliko se promatraju rezultati na razini subskala grandioznog i vulnerabilnog narcizma, mogu se uočiti dodatne razlike u povezanosti skala narcizma sa samopoštovanjem. Od skala grandioznog narcizma, subskala koja se odnosi na grandiozne fantazije korelira s nižom razinom samopoštovanja ($r = -.18$; $p < .01$), dok subskala koja se odnosi na iskorištavanje značajno korelira sa višom razinom samopoštovanja ($r = .27$; $p < .01$). S druge strane, sve subskale vulnerabilnog narcizma značajno koreliraju s nižom razinom generalnog samopoštovanja. Dakle, s nižom razinom samopoštovanja povezana je viša razina kontingentnog samopoštovanja ($r = -.55$; $p < .01$), skrivanja selfa ($r = -.40$; $p < .01$), obezvrjeđivanja ($r = -.37$; $p < .01$) te je niže samopoštovanje povezano s višom razinom bijesa zbog osjećaja prava na nešto ($r = -.24$; $p < .01$). Viši rezultat na mjeri patološkog narcizma (PNI), koji se sastoji od mjere grandioznog i vulnerabilnog narcizma zajedno, pokazao je značajnu povezanost s nižom razinom generalnog samopoštovanja ($r = -.29$; $p < .01$).

Tablica 3 prikazuje korelacije skale grandioznog narcizma s dimenzijama velepetorog modela ličnosti.

Tablica 3. *Prikaz korelacija subskala grandioznog narcizma i dimenzija hrvatskih bipolarnih markera velepetorog modela ličnosti*

	<i>E</i>	<i>U</i>	<i>S</i>	<i>ES</i>	<i>I</i>
Grandiozni narcizam	.27**	-.02	.11	-.08	.29**
Iskorištavanje	.45**	.00	.10	.15**	.42**
Samožrtvujuće samouzdanje	.10	.08	.15**	-.09	.10
Grandiozne fantazije	.11	-.12*	.02	-.21**	.16**

Napomena: E=ekstaverzija, U=ugodnost, S=savjesnost, ES=emocionalna stabilnost, I=intelekt, **p < .01, * p < .05.

Rezultati pokazuju kako je viša razina grandioznog narcizma povezana s višom razinom ekstraverzije ($r = .27$; $p < .01$) i intelekta ($r = .29$; $p < .01$). Viši rezultat na ljestvici koja unutar faktora grandioznog narcizma odnosi na iskorištavajuće ponašanje povezan je s višom razinom ekstraverzije ($r = .45$; $p < .01$), višom razinom emocionalnom stabilnosti ($r = .15$; $p < .01$) i intelekta ($r = .42$; $p < .01$). Nadalje, viši rezultat na ljestvici koja se odnosi na samožrtvujuće samouzdanje značajno je pozitivno povezan samo sa savjesnošću ($r = -.44$; $p < .01$), dok je viša razina na ljestvici koja mjeri grandiozne fantazije značajno povezana s nižom razinom ugodnosti ($r = -.12$; $p < .05$), nižom razinom emocionalne stabilnosti ($r = -.21$; $p < .05$) i s višom razinom intelekta ($r = .29$; $p < .01$).

Tablica 4 prikazuje korelacije skale vulnerabilnog narcizma s dimenzijama velepetorog modela ličnosti.

Tablica 4. *Prikaz korelacija subskala vulnerabilnog narcizma i dimenzija hrvatskih bipolarnih markera velepetorog modela ličnosti*

	<i>E</i>	<i>U</i>	<i>S</i>	<i>ES</i>	<i>I</i>
Vulnerabilni narcizam	-.23**	-.24**	-.10	-.44**	-.06
Kontingetno samopoštovanje	-.27**	-.24**	-.21**	-.49**	-.14*
Skrivanje selfa	-.21**	-.18**	-.11	-.25**	-.06
Obezvjeđivanje	-.21**	-.15**	.02	-.31**	-.02
Bijes zbog osjećaja prava na nešto	-.05	-.20	-.03	-.36**	.04

Napomena: E=ekstaverzija, U=ugodnost, S=savjesnost, ES=emocionalna stabilnost, I=intelekt, **p < .01, * p < .05.

Rezultati prikazuju kako je viša razina vulnerabilnog narcizma značajno povezana s nižom razinom ekstraverzije ($r = -.23$; $p < .01$) i ugodnosti ($r = -.24$; $p < .01$) te nižom razinom emocionalne stabilnosti ($r = -.44$; $p < .01$). Ljestvica unutar vulnerabilnog narcizma koja mjeri kontingentno samopoštovanje negativno korelira sa svim faktorima ličnosti. Dakle, više kontingentno samopoštovanje povezano je s nižom razinom ekstraverzije ($r = -.27$; $p < .01$), ugodnosti ($r = -.24$; $p < .01$), savjesnosti ($r = -.21$; $p < .01$), emocionalne stabilnosti ($r = -.49$;

$p < .01$), ali i nižom razinom intelekta ($r = -.14$; $p < .05$). Viši rezultat na ljestvici koja predstavlja mjeru skrivanja selfa povezan je s nižom razinom ekstraverzije ($r = -.21$; $p < .01$), ugodnosti ($r = -.18$; $p < .01$) i emocionalne stabilnosti ($r = -.25$; $p < .01$). Viša razina obezvrjeđivanja samoga sebe povezana je s nižom razinom ekstraverzije ($r = -.21$; $p < .01$), ugodnosti ($r = -.15$; $p < .01$), emocionalne stabilnosti ($r = -.31$; $p < .01$). Viši rezultat na mjeri koja se odnosi na bijes zbog osjećaja prava na nešto, povezana je s nižom emocionalnom stabilnosti ($r = -.36$; $p < .01$).

Zbog nedostatka očekivane povezanosti između grandioznog narcizma i ugodnosti te budući da Miller i suradnici (2010) naglašavaju kako se na razini faceta unutar domene ugodnosti mogu uočiti razlike u korelacijama kod obje dimenzije narcizma, provela se dodatna analiza. Da bi se rezultati na taj način mogli usporediti sa istraživanjem Miller i suradnika (2010), bilo je potrebno ugodnost promatrati na razini faceta. Ugodnost čine četiri facete, a to su sklonost pomaganju, miroljubivost, neasertivnost i umišljenost (Mlačić i Šakić, 2008). Rezultati na razini faceta dobiveni su zbrojem rezultata sudionika na parovima antonima koji čine svaku od faceta ugodnosti. Prema tome, facetu sklonost pomaganju čine parovi antonima podmukao-dobrodušan, bezobziran-obziran, sebičan-nesebičan, škrt-velikodušan i hladan-topao, a facetu miroljubivosti čine parovi zloban-dobročudan, licemjerman-iskren i ratoboran-miroljubiv. Facetu neasertivnost čini par antonima neskroman-skroman, dok facetu umišljenost čine parovi antonima nepošten-pošten, samoljubiv-obazriv i umišljen-susretljiv (Mlačić i Šakić, 2008).

Tablica 5 prikazuje korelacije između faceta faktora ugodnosti te grandioznog i vulnerabilnog narcizma dobivene na ovom istraživanju.

Tablica 5. *Prikaz korelacija između faceta ugodnosti, grandioznog i vulnerabilnog narcizma*

	Grandiozni narcizam	Vulnerabilni narcizam
Ugodnost	-.02	-.24**
Sklonost pomaganju	.03	-.22**
Miroljubivost	-.07	-.23**
Neasertivnost	-.12*	-.10
Umišljenost	-.01	-.17**

Napomena: ** $p < .01$, * $p < .05$.

Može se uočiti kako iako dimenzija ugodnosti nije značajno povezana s grandioznim narcizmom, faceta ugodnosti koja se odnosi na neasertivnost, pokazuje značajnu povezanost sa nižom razinom grandioznog narcizma ($r = -.12$; $p < .05$). S druge strane, jedino faceta neasertivnosti ne pokazuje značajnu povezanost s vulnerabilnim narcizmom dok sve ostale facete ugodnosti pokazuju značajnu povezanost s nižom razinom vulnerabilnog narcizmom.

7. Rasprava

Cilj istraživanja bio je steći dublji uvid u odnos grandioznog i vulnerabilnog narcizma s faktorima velepetorog modela ličnosti i generalnim samopoštovanjem.

Jedna od prvih naznaka potrebe za razlikovanjem dvaju faktora narcizma bio je njihov drugačiji odnos sa samopoštovanjem. Odnosno, dosadašnja istraživanja ukazuju na to kako je grandiozni narcizam u pozitivnoj korelaciji sa samopoštovanjem, dok je vulnerabilni narcizam u negativnoj korelaciji sa samopoštovanjem (Rohmann i sur., 2012, Miller i sur., 2011, Rohman i sur., 2012; Miller i Campbell, 2008; Pincusi sur., 2009; Sedikides i sur., 2004). Dobiveni rezultati opetovano potvrđuju važnost razlikovanja dvaju faktora narcizma, ali samo su djelomično u skladu s prijašnjim istraživanjima. Ono što jest u skladu je ponovno pokazana značajna povezanost između vulnerabilnog narcizma i samopoštovanja, koja ukazuje na to da su u pozadini izraženog vulnerabilnog narcizma nisko samopoštovanje i osjećaj manje vrijednosti (Rohmann i sur., 2012; Miller i sur., 2011). S druge strane, rezultati ukazuju na to kako ne postoji značajna povezanost između grandioznog narcizma i samopoštovanja, što iznenađuje budući da dosadašnja istraživanja konstantno ukazuju na višu razinu generalnog samopoštovanja i naglašen osjećaj vlastite vrijednosti kod grandiozno narcisoidnih osoba (Rohman i sur., 2012.; Miller i sur., 2011; Miller i Campbell, 2008; Pincusi sur., 2009; Sedikides i sur., 2004). Ukoliko sagledamo rezultate na razini subskala grandioznog narcizma, može se uočiti kako je subskala, koja se odnosi na grandiozne fantazije, povezana s nižom razinom samopoštovanja, dok je subskala, koja se odnosi na iskorištavanje, povezana s višom razinom samopoštovanja. Prema tome, slaganje s prijašnjim istraživanjima može se uočiti jedino kod subskale grandioznog narcizma koja se odnosi na iskorištavanje. Za razumijevanje dobivenih rezultata svakako bi trebalo ponoviti istraživanje na sličnom uzorku u Hrvatskoj, ali i uključiti mjerni instrument koji sadrži skalu laži budući da postoji mogućnost da su se sudionici pokušali prikazati u pozitivnijem svjetlu iako je u uputi jasno zajamčena anonimnost podataka prikupljenih anketom. Međutim, iako su sve subskale vulnerabilnog narcizma povezane s niskim samopoštovanjem, povezanost niže razine subskale vulnerabilnog narcizma, koja se odnosi na kontingentno samopoštovanje, s visokom razinom generalnog samopoštovanja ukazuje na potrebu za razlikovanjem grandioznog i vulnerabilnog narcizma kroz njihov odnos s različitim vrstama samopoštovanja, ne samo s razinom generalnog samopoštovanja. Vogronić i Gojković (2015) sugeriraju da samopoštovanje kod narcisoidnih osoba nije ni bazirano na realističnom, nekongingentnom samopoštovanju, već na površnom, odnosno, kongingentnom

samopoštovanju koje u velikoj mjeri zavisi od eksternih izvora potvrđivanja. Buduća istraživanja bi svakako trebala uzeti u obzir mjere implicitnog i eksplicitnog samopoštovanja, kako bi se stekao jasniji uvid u to koja je vrsta samopoštovanja povezana s kojim faktorom narcizma.

Iako prijašnja istraživanja ukazuju na to kako između grandioznog i vulnerabilnog narcizma gotovo nema nikakve povezanosti, (Miller i Campbell, 2008; Pincus i sur., 2009; Sedikides i sur., 2004), dobiveni rezultati govore o tome kako su one ipak međusobno povezane. Prema dobivenim rezultatima, viša razina grandioznog narcizma povezana je s višom razinom vulnerabilnog narcizma. Unatoč tome, i dalje su jasno vidljive razlike u odnosu grandioznog i vulnerabilnog narcizma, ne samo s razinom samopoštovanja, nego i s dimenzijama velepetorog modela ličnosti.

Rezultati pokazuju kako se radi o različitim dimenzijama ličnosti koje su povezane s grandioznim, odnosno vulnerabilnim narcizmom. Grandiozni narcizam pokazuje značajnu povezanost s povišenom razinom ekstraverzije što ukazuje na osobu koja je samouvjerena, prodorna, energična i društvena (Mlačić i Šakić, 2008). Povišena ekstraverzija je konzistentan rezultat dobiven kroz više istraživanja koja su proučavala odnos narcizma i osobina ličnosti (Miller i sur., 2011; Paulhus i Williams, 2002; Samuel i Widiger, 2008; Hendin i Cheek, 1997). Dobivena je i značajna povezanost između grandioznog narcizma i visokog intelekta koja upućuje na osobu koja sama sebe procjenjuje inteligentnom, oštroumnom, profinjenom i darovitom (Mlačić i Šakić, 2008). Može se reći kako su dobiveni rezultati djelomično u skladu s istraživanjem Hendin i Cheek (1997) koji u svom istraživanju ukazuju na značajnu povezanost grandioznog narcizma s višom razinom otvorenosti prema iskustvu. Ne može se tvrditi da su rezultati u potpunosti usporedivi budući da su Hendin i Cheek (1997) kao mjeru ličnosti koristili Petofaktorski model, gdje je peti faktor otvorenost prema iskustvu (McCrae i Costa Jr, 1999), za razliku od velepetorog modela ličnosti korištenog u ovom istraživanju, gdje je peti faktor intelekt (Mlačić i Šakić, 2008). S obzirom da se u ovom istraživanju radi o samoprocjeni sudionika, moguće je da je upravo pripisivanje samome sebi odlika kao što su oštroumnost, profinjenost, visoka inteligencija, pokazatelj grandiozne dimenzije narcizma. Uzevši u obzir da se, prema dobivenim rezultatima, grandiozni narcizam istaknuo u povezanosti s ekstraverzijom i intelektom, uz nedostatak inače tipične niske ugodnosti, može se reći kako se radi o adaptivnom narcizmu. Odnosno, Jakšić i suradnici (2014) nekonzistentnosti nalaza s rezultatima prijašnjih istraživanja dobivenim na drugim kulturama, objašnjavaju povezanošću tendencije iskorištavanja s više adaptivnim karakternim osobinama

i mentalnim stanjima među mladim Hrvatima. Rezultati ipak ukazuju na tendenciju niže ugodnosti kod osoba s više izraženim grandioznim narcizmom, no ta povezanost nije se pokazala statistički značajna.

S druge strane, vulnerabilni narcizam pokazuje povezanost s nižom ekstraverzijom, što ukazuje na osobu koja je nesamouvjerena, pasivna, neenergična i nedruštvena, odnosno introvertirana. Istovremeno, dobivena je povezanost vulnerabilnog narcizma s niskom emocionalnom stabilnošću, što sugerira da se radi o osobi koja je nervozna, napeta, razdražljiva, uvredljiva, impulzivna i preosjetljiva (Mlačić i Šakić, 2008). Niska ugodnost, inače karakteristična za obje dimenzije narcizma (Samuel i Widiger, 2008), u dobivenim rezultatima istaknula se značajnom samo za vulnerabilnu narcisoidnost. Osobe koje postižu niske rezultate na faktoru ugodnosti obično su bezobzirne, sebične, zlobne, ratoborne, samoljubive i umišljene u socijalnim interakcijama (Mlačić i Šakić, 2008). Zanimljivo je uočiti kako takav način ophođenja s drugima proizlazi iz niskog samopoštovanja što ukazuje na internalnu motivaciju koja je suprotna onome što osoba iskazuje u odnosu s drugima (Miller i sur., 2010). Dobiveni rezultati odnosa vulnerabilnog narcizma i dimenzija ličnosti očekivani su, budući da je u dosadašnjim istraživanjima vulnerabilni narcizam pokazivao pozitivnu povezanost s neuroticizmom te negativnu s ekstraverzijom i ugodnosti (Hendin i Cheek, 1997; Miller i sur., 2010; Miller i sur., 2011).

Pregledom rezultata na razini ljestvica koje čine faktore narcizma može se steći dublji uvid u razlike između grandioznog i vulnerabilnog narcizma. Rezultati ukazuju na to kako je povišena mjera na ljestvici unutar vulnerabilnog narcizma, koja se odnosi na kontingentno samopoštovanje, povezana sa smanjenom razinom ekstraverzije, ugodnosti, savjesnosti, emocionalne stabilnosti, ali i nižom razinom intelekta. Dakle, značajna je povezanost sa svim faktorima ličnosti.

Ukoliko se proučavaju rezultati na ljestvicama grandioznog narcizma i njihova povezanost s dimenzijama velepetorog modela ličnosti, ističe se ljestvica grandioznih fantazija. Viši rezultat na ljestvici grandioznih fantazija jedini je koji je povezan s niskom ugodnosti, koja inače i je karakteristična za grandiozni narcizam (Samuel i Widiger, 2008), no u ovom istraživanju se na razini dimenzija nije pokazala značajnom. Prijašnja istraživanja ukazuju na to da su, ukoliko se povezanost između ugodnosti i dvaju faktora narcizma promatra na razini faceta unutar domene ugodnosti, vidljive su razlike u korelacijama s različitim facetama kod obje dimenzije narcizma (Miller i sur., 2010). Takav odnos ide u prilog tome da su osobe visoko na mjeri grandioznog ili vulnerabilnog narcizma ipak u nekom

segmentu slične u načinu ophođenja s drugim ljudima, odnosno u socijalnoj interakciji. Bitno je napomenuti kako se motivacija iza takvog ponašanja razlikuje pa je tako niska ugodnost kod grandioznih narcisa rezultat njihovog načina samopredstavljanja (Miller i sur., 2010). Popularne interpretacije grandioznosti klasičnih psihodinamskih autora neugodno ponašanje narcisoidnih osoba tumače modelom maske, koji govori o tome kako je grandioznost kod narcisoidne ličnosti površina, odnosno maska, ispod koje se nalazi jaki osjećaj inferiornosti (Crockatt, 2006). Kod vulnerabilnog narcizma, moguće je kako je niska ugodnost rezultat osjećaja vlastite manje vrijednosti, odnosno nižeg samopoštovanja, koje sa sobom povlači napadajuće ponašanje kao odgovor na pripisivanje neprijateljskih osobina u interpersonalnim odnosima (Miller i sur., 2010).

Iako se u dobivenim rezultatima nije pokazala povezanost između grandioznog narcizma i ugodnosti, pokazala se značajna povezanost jedne od ljestvica grandioznog narcizma, koja se odnosi na grandiozne fantazije, s nižim rezultatom na dimenziji ugodnosti. Iz tog razloga, provedena je dodatna analiza povezanosti faceta dimenzije ugodnosti i grandioznog narcizma radi stjecanja dubljeg uvida u problematiku. Potrebu za dodatnom analizom podržavaju i rezultati prijašnjih istraživanja koji naglašavaju da su, ukoliko se povezanost promatra na razini faceta unutar dimenzije ugodnosti, vidljive razlike u korelacijama kod obje skale narcizma (Miller i sur., 2010). Rezultati ovog istraživanja ukazuju na povezanost grandioznog narcizma s nižom razinom facete ugodnosti koja se odnosi na asertivnost, dok vulnerabilni narcizam ne pokazuje značajnu povezanost s tom facetom ugodnosti. Budući da pod facetu neasertivnosti, na mjeri bipolarnih markera, pripada jedino par antonima neskroman-skroman, može se reći da je dobiveni rezultat u određenoj mjeri sukladan prijašnjem istraživanju Miller i suradnika (2010) koji naglašavaju kako je odnos između grandioznog narcizma i neskromnosti značajniji nego odnos između vulnerabilnog narcizma i neskromnosti. Ipak, potrebno je uzeti u obzir kako se u prijašnjem istraživanju kao mjera ličnosti koristio petofaktorski model (McCrae i Costa Jr, 1999), dok su u ovom istraživanju korišteni bipolarni markeri velepetorog modela ličnosti (Mlačić i Šakić, 2008) pa stoga navedenu usporedbu rezultata treba uzeti s oprezom.

Hrvatska je istočno europska država gdje je društvo prošlo tranziciju iz socijalističkog prema liberalno – kapitalističkom modelu (Jakšić i sur., 2014). S jedne strane radi se o postkomunističkoj zemlji koja naglašava kolektivističke vrijednosti, dok s druge strane rastu individualističke vrijednosti s obzirom na prijelaz prema liberalnom kapitalizmu i s obzirom na globalizaciju općenito (Tomić-Koludrović i Petrić, 2007). Kulture koje naglašavaju

individualizam, neovisnost i isticanje iz gomile će vjerojatnije imati više narcisoidnih članova, te je taj rezultat konzistentan s razinom individualizma koji je prisutan kod tih regija (Diener i Diener, 2009). Dakle, očekuje se kako će uz visoku razinu individualizma u kulturi biti povezana i visoku razina narcizma. Jakšić i suradnici (2014) navode hipotezu kako je razlog nekonzistentnosti nalaza s nalazima dobivenim na drugim kulturama povezanost tendencije iskorištavanja s više adaptivnim karakternim osobinama i mentalnim stanjima među mladim Hrvatima. Odnosno, navodi da su te povezanosti manje simptomatične za narcisoidni poremećaj ličnosti. S obzirom na “*person-culture fit*” hipotezu, koja govori o razlici poimanja narcizma u drugačijim kulturama (Mulder, 2012), dobiveni rezultati trebali su reflektirati značajke i individualističke i kolektivističke kulture. Stoga su rezultati uspoređeni s prijašnjim istraživanjima koja su bila provedena i na zapadnim, individualističkim zemljama, ali i na uzorku sudionika iz Hrvatske gdje se u društvu dijelom i dalje naglašavaju kolektivističke vrijednosti, dok s druge strane rastu individualističke u skladu s rastućom globalizacijom (Tomić-Koludrović i Petrić, 2007). Istraživanja s kojima su rezultati uspoređivani mjerila su iste konstrukte i njihov međusobni odnos kao i provedeno istraživanje. Rezultati su podržali većinu rezultata dobivenih na prethodnim istraživanjima. Rezultati koji nisu u skladu ni s jednim dosadašnjim istraživanjem objašnjeni su kao rezultat korištenja druge mjere ličnosti, niske pouzdanosti skale grandioznog narcizma dobivenom na uzorku u predstavljenom istraživanju. Mogući razlog razlikovanja rezultata je i specifičnost hrvatske kulture koja još uvijek, u određenoj mjeri, spaja obilježja kolektivističke i individualističke kulture (Tomić-Koludrović i Petrić, 2007).

Mogući nedostatak provedenog istraživanja je i neravnomjernost spolova, budući da muškarci čine svega 21 posto od cjelokupnog uzorka. Neravnoteža među spolovima je možebitno utjecala na razinu patološkog narcizma budući da se mjera sastoji od vulnerabilnog i grandioznog narcizma. Istraživanja ukazuju na to da veći postotak žena pati od narcisoidnog poremećaja ličnosti koji se u praksi poistovjećuje s vulnerabilnim narcizmom, a da muškarci generalno postižu više rezultate na mjeri grandioznog narcizma nego žene (Foster, Campbell i Twenge, 2003; Grijalva i Harms, 2014; Paulhus i Williams, 2002). Prema tome, to što se nije pokazala očekivana povezanost niske ugodnosti s grandioznim narcizmom može biti i zbog toga što je bilo premalo muškaraca koji su sudjelovali u provedenom istraživanju, a samim time bilo je više sudionika izraženijeg vulnerabilnog narcizma. Zbog toga je moguće da nije bilo dovoljno sudionika izraženog grandioznog narcizma da bi se obuhvatile sve stvarne povezanosti. Dodatni nedostatak je u načinu provođenja istraživanja i prikupljanja sudionika

budući da se link na anketu dijelio putem studentskih mail lista i grupa na društvenim mrežama. Sudionici su svojevolumno pristupali istraživanju i dijelili link na anketu dalje što nije bilo pod kontrolom istraživača. Također, ovakav način dijeljenja ankete zahvaća veoma širok krug potencijalnih sudionika od kojih samo dio pristupi ispunjavanju ankete pa stoga treba uzeti u obzir i samoselekciju sudionika prilikom pristupanja anketi i njenog ispunjavanja u potpunosti. Provođenje istraživanja putem Interneta dolazi s nekoliko ograničenja kao što su ne kontroliranje uvjeta u kojima se odvija ispunjavanje upitnika, ne znanje o tome tko je zaista ispunio upitnik, ali i nemogućnost da istraživač dodatno pojašni ukoliko neki dio upitnika nije jasan sudionicima (Milas, 2005).

Buduća istraživanja trebala bi ići u dublju analizu razlika između grandioznog i vulnerabilnog narcizma. Daljnja istraživanja mogla bi se više fokusirati na motivaciju osobe koja je pokretač ponašanja te bi dala dodatan uvid u to kako se manifestiraju razlike u samopoštovanju i razlike u profilu ličnosti između dvaju dimenzije narcizma. Motivacija je pokretač djelovanja, a ovakva istraživanja koja se temelje na samoprocjenama pružaju samo subjektivni prikaz nečije motivacije. Objektivnije mjere procjene mogle bi zauzeti više prostora u proučavanju narcizma budući da je interpersonalna komunikacija ono što je možda najviše problematična posljedica narcisoidne ličnosti. Ekstraverzija i ugodnost, kao dva izražena interpersonalna faktora ličnosti pokazuju, konstantne korelacije s obje dimenzije narcizma što bi se s procjenama vanjskih promatrača, istraživača i partnera moglo iskoristiti kao plodno tlo za daljnje praktične implikacije. Nalaze provedenog istraživanja moguće je iskoristiti u kliničkoj psihologiji i savjetovanju zbog toga što pružaju određen uvid u važnost razlikovanja vrsta narcizma, ali i razlike u ličnosti i samopoštovanju narcisoidnih osoba. Ističe se važnost individualističkog pristupa u terapiji, ali i uzimanja u obzir kulture u kojoj je klijent odrastao.

8. Zaključak

Provedeno istraživanje omogućilo je dublji uvid u odnos grandioznog i vulnerabilnog narcizma s faktorima velepetorog modela ličnosti i generalnim samopoštovanjem. Istaknula se važnost razlikovanja grandioznog od vulnerabilnog narcizma zbog nepostojanja povezanosti grandioznog narcizma s generalnim samopoštovanjem dok s druge strane vulnerabilni narcizam pokazuje značajnu povezanost s niskim generalnim samopoštovanjem. Dodatno, dvije forme narcizma razlikuju se u odnosu s osobinama ličnosti. Grandiozni narcizam povezan je s povišenom ekstraverzijom i intelektom dok je vulnerabilni značajno povezan s nižom razinom ekstraverzije, emocionalne stabilnosti i ugodnosti. Pokazalo se

značajnim proučavati odnos dvije forme narcizma s ličnosti i generalnim samopoštovanjem na razini ljestvica generalnog i vulnerabilnog narcizma. Rezultati ukazuju na to kako ljestvica grandioznog narcizma, koja se odnosi na gajenje grandioznih fantazija, korelira negativno s ugodnosti, dok grandiozni narcizam kao dimenzija ne pokazuje korelaciju s ugodnosti. Kod vulnerabilnog narcizma najviše se ističe ljestvica koja se odnosi na kontingentno samopoštovanje te korelira negativno sa svim faktorima ličnosti, ali i s generalnim samopoštovanjem. Zbog mogućnosti da negativna povezanost vulnerabilnog narcizma sa samopoštovanjem proizlazi iz odnosa generalnog samopoštovanja i kontingentnog samopoštovanja, važno je u daljnjim istraživanjima razlikovati ne samo razinu, nego i vrstu samopoštovanja. Također, istraživanje ukazuje na to kako je važno uzeti u obzir kulturu u kojoj se koncept narcizma proučava budući da se visina narcizma povezuje s razinom individualizma u kulturi. Budući da se konstantno povećava razina narcizma u modernom društvu (Paris, 2014), važno je posvetiti više pažnje proučavanju pojave narcizma i s njim povezanih konstrukata. Ego napuhujuće poruke koje djeca današnjice dobivaju od svojih roditelja, učitelja i medija, zajedno s generalno boljim ekonomskim uvjetima u društvu i izolirajućim modernim tehnologijama, stvaraju ljude pune sebe koji imaju osjećaj da im nešto već unaprijed pripada (Konrath, 2007). Zbog epidemije moderne kulture, odnosno, ekspresivnim individualizmom koji potiče osobu da naglašava svoje emocije i da izražava sebe i svoj stav (Paris, 2014) treba biti oprezan u dijagnosticiranju narcisoidnog poremećaja ličnosti iz generacije u generaciju. „*Person-culture fit*“ hipoteza (Mulder, 2012) već naglašava važnost opreza pri uzimanju u obzir utjecaja kulture pri dijagnosticiranju narcističkog poremećaja ličnosti kulturalno različitim državama (Chen i sur., 2009). Globalizacija zahvaća sve kulture u određenoj mjeri, a s time se obuhvaća i vrednovanje određenih karakteristika na globalnoj razini više nego što je to ranije bio slučaj. Među tim karakteristikama zasigurno je i narcizam koji pruža bogato tlo za daljnja istraživanja.

Literatura

American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (3rd ed.)*. Washington, DC: Author.

American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (4th ed.)*. Arlington, VA, US: American Psychiatric Publishing, Inc..

American Psychiatric Association, DSM-5 Task Force. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5™ (5th ed.)*. Arlington, VA, US: American Psychiatric Publishing, Inc..

Cain, N. M., Pincus, A. L. i Ansell, E. B. (2008). Narcissism at the crossroads: Phenotypic description of pathological narcissism across clinical theory, social/personality psychology, and psychiatric diagnosis. *Clinical psychology review*, 28(4), 638-656.

Campbell, W. K., Rudich, E. A. i Sedikides, C. (2002). Narcissism, self-esteem, and the positivity of self-views: Two portraits of self-love. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(3), 358-368.

Campbell, W. K., Reeder, G. D., Sedikides, C. i Elliot, A. J. (2000). Narcissism and comparative self-enhancement strategies. *Journal of Research in Personality*, 34(3), 329-347.

Chen, Y., Nettles, M. E. i Chen, S. W. (2009). Rethinking dependent personality disorder: Comparing different human relatedness in cultural contexts. *The Journal of nervous and mental disease*, 197(11), 793-800.

Corry, N., Merritt, R. D., Mrug, S. i Pamp, B. (2008). The factor structure of the Narcissistic Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 90(6), 593-600.

Crockatt, P. (2006). Freud's 'On narcissism: an introduction'. *Journal of child psychotherapy*, 32(1), 4-20.

Cross, S. E. i Madson, L. (1997). Models of the self: self-construals and gender. *Psychological bulletin*, 122(1), 5.

Dickinson, K. A. i Pincus, A. L. (2003). Interpersonal analysis of grandiose and vulnerable narcissism. *Journal of personality disorders*, 17(3), 188-207.

Diener, E. i Diener, M. (2009). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *In Culture and well-being*, 71-91.

Emmons, R. A. (1987). Narcissism: Theory and measurement. *Journal of personality and social psychology*, 52(1), 11.

Ellison, W. D., Levy, K. N., Cain, N. M., Ansell, E. B. i Pincus, A. L. (2013). The Impact of Pathological Narcissism on Psychotherapy Utilization, Initial Symptom Severity, and Early-Treatment Symptom Change: A Naturalistic Investigation. *Journal of Personality Assessment*, 95(3), 291-300.

Foster, J. D., Campbell, W. K. i Twenge, J. M. (2003). Individual differences in narcissism: Inflated self-views across the lifespan and around the world. *Journal of Research in Personality*, 37(6), 469-486.

- Greenwald, A. G. (1980). The totalitarian ego: Fabrication and revision of personal history. *American psychologist*, 35(7), 603.
- Grijalva, E. i Harms, P. D. (2014). Narcissism: An integrative synthesis and dominance complementarity model. *Academy of Management Perspectives*, 28(2), 108-127.
- Glover, N., Miller, J. D., Lynam, D. R., Crego, C. i Widiger, T. A. (2012). The five-factor narcissism inventory: A five-factor measure of narcissistic personality traits. *Journal of personality assessment*, 94(5), 500-512.
- Hendin, H. M. i Cheek, J. M. (1997). Assessing hypersensitive narcissism: A reexamination of Murray's Narcism Scale. *Journal of research in personality*, 31(4), 588-599.
- Jakšić, N., Milas, G., Ivezić, E., Wertag, A., Jokić-Begić, N. i Pincus, A. L. (2014). The Pathological Narcissism Inventory (PNI) in transitional post-war Croatia: Psychometric and cultural considerations. *Journal of psychopathology and behavioral assessment*, 36(4), 640-652.
- Konrath, S. H. (2007). Egos Inflating over Time: Rising Narcissism and its Implications for Self-Construal, Cognitive Style, and Behavior. *Dissertation Abstracts International*, 68(10-B), 7024.
- Leary, M. R. i Baumeister, R. F. (2000). The nature and function of self-esteem: Sociometer theory. *Advances in Experimental Social Psychology*, 1-62.
- Marić, J. (2005). Klinička psihijatrija (Moždani organski psihosindrom-MOPS), 11 izmenjeno i dopunjeno izdanje. *Megraf, Beograd*, 273-298.
- McCrae, R. R. i Costa Jr, P. T. (1999). A five-factor theory of personality. *Handbook of personality: Theory and research*, 2(1999), 139-153.
- Miller, J. D. i Campbell, W. K. (2008). Comparing clinical and social-personality conceptualizations of narcissism. *Journal of personality*, 76(3), 449-476.
- Miller, J. D., Widiger, T. A. i Campbell, W. K. (2010). Narcissistic personality disorder and the DSM-V. *Journal of Abnormal Psychology*, 119(4), 640.
- Miller, J. D., Dir, A., Gentile, B., Wilson, L., Pryor, L. R. i Campbell, W. K. (2010). Searching for a vulnerable dark triad: Comparing factor 2 psychopathy, vulnerable narcissism, and borderline personality disorder. *Journal of personality*, 78(5), 1529-1564.
- Miller, J. D., Hoffman, B. J., Gaughan, E. T., Gentile, B., Maples, J. i Campbell, W. K. (2011). Grandiose and vulnerable narcissism: A nomological network analysis. *Journal of personality*, 79(5), 1013-1042.
- Mulder, R. T. (2012). *Cultural aspects of personality disorder*. New York, NY, US: Oxford University Press.
- Mlačić, B., Milas, G. i Kratochvil, A. (2007). Ličnost i samopoštovanje adolescenata: analiza samoprocjena i procjena roditelja. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 16(1-2 (87-88)), 213-236.
- Mlačić, B. i Šakić, I. (2008). Razvoj hrvatskih markera velepetoroga modela ličnosti. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 17(1-2 (93-94)), 223-246.

- Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Ogrodniczuk, J. S., Piper, W. E., Joyce, A. S., Steinberg, P. I. i Duggal, S. (2009). Interpersonal problems associated with narcissism among psychiatric outpatients. *Journal of Psychiatric Research*, 43(9), 837-842.
- Oltmanns, T. F. i Turkheimer, E. (2009). Person perception and personality pathology. *Current Directions in Psychological Science*, 18, 32–36.
- Paris, J. (2014). Modernity and narcissistic personality disorder. *Personality disorders: Theory, research, and treatment*, 5 (2), 220.
- Paulhus, D. L. (2001). Normal narcissism: Two minimalist accounts. *Psychological Inquiry*, 12(4), 228-230.
- Paulhus, D. L. i Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of research in personality*, 36(6), 556-563.
- Pincus, A. L., Ansell, E. B., Pimentel, C. A., Cain, N. M., Wright, A. G. i Levy, K. N. (2009). Initial construction and validation of the pathological narcissism inventory. *Psychological assessment*, 21(3), 365.
- Raskin, R. N., i Hall, C. S. (1979). A narcissistic personality inventory. *Psychological reports*, 45, 590.
- Raskin, R. i Terry, H. (1988). A principal-components analysis of the Narcissistic Personality Inventory and further evidence of its construct validity. *Journal of personality and social psychology*, 54(5), 890.
- Ronningstam, E. (2005). Narcissistic personality disorder. *Personality disorders*, 277-327.
- Rohmann, E., Neumann, E., Herner, M. J. i Bierhoff, H. W. (2012). Grandiose and vulnerable narcissism. *European Psychologist*, 17(4), 279-290.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Samuel, D. B. i Widiger, T. A. (2008). A meta-analytic review of the relationships between the five-factor model and DSM-IV-TR personality disorders: A facet level analysis. *Clinical psychology review*, 28(8), 1326-1342.
- Sedikides, C., Rudich, E. A., Gregg, A. P., Kumashiro, M. i Rusbult, C. (2004). Are normal narcissists psychologically healthy?: Self-esteem matters. *Journal of personality and social psychology*, 87(3), 400.
- Tomić-Koludrović, I. i Petrić, M. (2007). Hrvatsko društvo - prije i tijekom tranzicije. *Društvena istraživanja*, 16, 867–889.
- Twenge, J. M. i Crocker, J. (2002). Race and self-esteem: Meta-analyses comparing Whites, Blacks, Hispanics, Asians, and American Indians and comment on Gray-Little and Hafdahl (2000). *Psychological Bulletin*, 128, 371–408.

Twenge, J. M., Miller, J. D. i Campbell, W. K. (2014). The narcissism epidemic: Commentary on Modernity and narcissistic personality disorder. *Personality Disorders*, 5, 227-229.

Vogronić, N. i Gojković, V. (2015). Povezanost narcizma sa samopoštovanjem i socijalno poželjnim odgovaranjem. *Institut za kriminološka i sociološka istraživanja*, 1, 93-118.

Wink, P. (1991). Two faces of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 590–597.

Wright, A. G., Pincus, A. L., Thomas, K. M., Hopwood, C. J., Markon, K. E. i Krueger, R. F. (2013). Conceptions of narcissism and the DSM-5 pathological personality traits. *Assessment*, 20(3), 339-35.